

ענין המזיקין – לעורר את האדם לתשובה

השיעור בכלה הוא על הדוחק. ויתכן לומר שהמזיקין שנוצרו מן העבירה, שהאדם נמשך אחר העבירה מחמת נעימותה. והתיקון שהמזיקין עושים הוא שהאדם יעשה מצוה בקושי, ובחוסר נעימות, וכך יתקן את העבירה. שכנגד הנעימות של העבירה, יקדיש זמן לעשות מצווה בלא נעימות.

האי מאן דבעי למידע להו – למחזי להו

יש לעיין בענין המזיקין, מה פשר ענין זה ומה באנו ללמוד מענין המזיקין, מה אכפת לנו שיש מזיקין. ועוד יותר צריך להבין, מה שמבואר בגמ' שמי שרוצה לדעת שהם קיימים, שיעשה כך וכך, ומי שרוצה לראות אותם יעשה כך וכך. איזו תועלת יש מלדעת שהם קיימים או לראותם.

עוד צריך להבין, מדוע ניזוק רב ביבי בר אביי, הרי נאמרה עצה ברורה כיצד לא יזיקוהו המזיקין, וכי לא פעל לפי ההוראות? **ומי שרוצה לחזק את יראת שמים שלו,** דבר ראשון שידע על קיומם של הכוחות הרעים **שיצר במעשיו.** ודי לו שידע על קיומם בכדי להתחזק.

ומי שצריך חיזוק יותר גדול, טוב לו שיראה בעינים בשביל לקבל פחד מיום הדין ומיום התוכחה.

רב ביבי רצה להתחזק באמונה ויראת העונש, ולכך ביקש לראות מזיקים. והסיבה שניזוק היתה משום אימת הדין.

וכן מסופר על תלמיד הגר"א שפעם שמע ממנו שמה שכתוב בספר ראשית חכמה על הגיהנום הוא אמת לאמתה, והתלמיד נעשה חולה מאימת הדין. ולכך חכמים בקשו עליו רחמים, שכיון שדבר זה קרה מחמת אימת הדין ראוי להתפלל עליו. שלא היה זה בגלל סקרנות ח"ו, אלא להתחזק ביראת העונש.

שכינה עמהם – מהי המשמעות

ב] שלושה שיושבים בדין יש סיוע לכוון לאמת ולחשוף את השקר.

ג] לשנים שלומדים סיוע לכוון לאמתה של תורה, ולכך נכתבים דבריהם בספר הזכרונות.

ד] לאחד שלומד, סיוע וחשק ללמוד מחמת עצם היות דבוק בקב"ה, משום שהאחד שלומד לבדו, יותר קשה לו ללמוד, אין לו את היוכוח הלוהט של השנים שלומדים, והוא זקוק לשכינה לסייע לו להתרכז.

מנין שהקב"ה מניח תפלין

המאמר הזה עמוק עמוק מי ימצאנו. אמנם כל מה שנאמר בגמ' יש בו גם תפיסה מסוימת בנגלה.

והנה כל הנהגה של הקב"ה איננה בעצמותו אלא **כלפינו.** וכשהקב"ה מניח תפלין יש לנו תועלת מזה. וכן יש להתבונן מדוע מדובר דוקא על זרועו של ה' ולא על ראשו. וכן מהו ענין ד' הבתים שבהם מונחים הפרשיות הללו.

נראה לומר, שהשעה שהקב"ה מניח תפלין היא השעה שאנו מניחים תפלין, **וכמו להבדיל אלפי הבדלות "מכשיר קשר"** שצריך להדליק את שני המכשירים בשביל לשדר מזה לזה. כשאנו מניחים תפלין אנו יוצרים קשר עם הבורא. ומייחדים את כל החושים שבראש [ריח, שמיעה, ראייה וטעם] לשמו יתברך. והתפלין שביד הוא לייחד את כל מעשינו לכבוד שמו. והקב"ה אין לו מציאות של חושים, וכל מה ששייך כלפינו הוא פעולותיו של ה' בעולם, וזהו זרועו. וזהו הפסוק נשבע ה' בימינו זו תורה. כשאנו לומדים תורה, אנו גורמים שהקב"ה משפיע עלינו דרך התורה, וכשאנו מניחים תפלין מורידים שפע דרך התפלין.

דף זו:

כל מי שרגיל לבא לבית הכנסת ולא בא יום אחד הקב"ה משאיל בו...מי בכך ירא ה'...וכו

לדרגת הביטחון, מוטל עליו ללכת, וזהו הלך חשכים, שהולך בחושך וזהו שמסיים יבטח בשם אלוהיו. במקום ללכת לדבר הרשות היה צריך לחזק את הביטחון. אך האמת היא שכל זמן שלא חיזק את הביטחון חייב בהשתדלות לפעמים גם על חשבון התפילה.

אך כל זה בנוגע לעצמו, אבל בנוגע לאחרים, כגון שעוסק בפדיון שבויים, אין לו להשתמש בביטחון בנוגע לאחרים אלא יעשה מה שצריך לעשות על פי ההיגיון.

אלמלי ניתנה רשות לעין לראות

יש לדייק שהיה צריך לומר אם היו רואים את המזיקים, לא היה אדם יכול לעמוד, ולמה נקט הלשון אלמלי ניתנה רשות לעין לראות. ונראה משתמע מכאן, שכיון שהמזיקין נוצרים מן העברות של בני האדם, אם כן מדוע לא יוכל האדם לראות את פירות מעשיו, בכדי שיוכל לתקנם. ועל כך משיב, שאם היה רואה אותם היה מת מפחד.

קיימי עלן כי כסלא לאוגיא

מבואר שהמזיקין מקיפים כל אדם כמו הבור שסביב לגפן. והרי מטרת הבור שסביב הגפן, להשקות את הגפן. ובא לרמוז בזה שהמטרה שיש שדים בעולם היא לעורר את האדם לתשובה, ואין השדים נמצאים בעולם לשום סיבה אחרת.

אלף משמאל ורובה מימין – מה המשמעות

השמאל מסמלת חידלון ממעשה, והימין נחשב כפעולה. ולמדנו מזה שעיקר כוחו של האדם הוא כאשר פועל טוב, ולא כאשר רק סר מן הרע. שאם סר מרע מפיל בשמאלו רק אלף מזיקין ואם עושה טוב, לומד תורה ועושה מעשים טובים, מכניע בזה רבבות של מזיקין.

ונראה לבאר בדרך נוספת. שהנה המזיקין נבראים מכח העברות. ויש שתי סוגי עברות. עברות שהאדם עושה בשמאל, הינו מתוך חולשה, בלא דעת, בשגגה. **ויש** שאדם עושה בימין, מתוך מהלך מוטעה, שיבוש בדעות ובהשקפה. ומה שאמרו יפול מצדך אלף פירש רש"י ביבמות כד יפול הינו ינוח. שהמלאכים עומדים מצד האדם, אלף מצד שמאלו, ורובה מימינו.

האי דוחקא דהוי בכלה – מינייהו מבואר שהמזיקין נכנסים לדרשת שבת הגדול, ומחמת כן נוצר דוחק. והנה בגמ' בעמוד ב' מבואר "אגרא דכלה דוחקא" השכר שמקבלים על שמיעת

מבואר בכמה דברים שהשכינה עמהם. עם עשרה שמתפללים, עם שלושה שיושבים בדין, שנים שלומדים וכו'. וצריך להבין מהי המשמעות בכך שהשכינה עמו. ונראה שהשכינה מלשון שכנות. שכנות פירושה סיוע. וכמאמר הפסוק במשלי, טוב שכן קרוב מאח רחוק. הינו שהשכן יכול לסייע, ולא תמיד האח יכול לסייע. ונראה שיש כמה מיני סיוע.

א] לעשרה שמתפללים יש סיוע שיוכלו לכוון בתפילה, שעצם הימצאות השכינה מסייעת לכוונה לחוש את מציאות ה'.

צריך להבין הרי מדובר בירא ה', אם כן כיצד קרה הדבר שלא הגיע לבית הכנסת משום דבר הרשות? עוד צריך להבין, אם לדבר מצוה הלך נוגה לו, פשיטא, הרי עד כמה שהכריע שעליו לעשות את המצוה, שהיא דוחה תפילה בציבור, מהו החידוש ש"נוגה לו".

ונראה שמדובר באדם שהחליט שעל פי שלחן ערוך מוטל עליו לצאת לאיזה עסק, משום צרכי פרנסת ביתו. אמנם אם היה בעל ביטחון לא היה צריך ללכת, ורק משום שעוד לא הגיע

כל הקובע מקום לתפילתו... וכשמת אומרים עליו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם

מדוע **כשמת** אומרים עליו אי עניו, היה צריך לומר **והרי הוא** עניו וחסיד. ונראה לומר, שהרי כידוע יש קפידיה על מי שמגזים בהספדו. ומחדשת הגמ' שמי שקובע מקום לתפילתו, **מוכרח להיות** שהוא ענו וחסיד. ואף שכל אחד יכול לקבוע מקום ואין זה מוכרח

ואין עמידה אלא תפילה – מדוע תפילה נקראת עמידה

נראה הטעם שהתפילה נקראת עמידה, משום שעמידה היא **הפסקה** של המצב הקודם. כמו שנאמר לגבי האשה השונמית "ויעמוד השמן" שהשמן הפסיק. ולמדנו מזה שהאדם שניגש להתפלל צריך **להפסיק** מפעולותיו, ולהיכנס לעולם התפילה. ואפשר לפרש בשני דרכים: **א**] להפסיק את הפעולה כמה דקות קודם, כדי שהתפילה תהא מתוך ההפסקה ולא מתוך הפעולה. אמר על זה הרב וולבה זצ"ל

היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה

פירש רש"י לפי שמראה בעצמו שעכוב בית הכנסת דומה עליו **כמשוי**. והדברים **תמוהים**, אדרבה!!! אם רצה ללכת לעסקיו היה יכול לצאת קודם, ולא היה צריך לרוץ. וכיון שרוצה להישאר בבית הכנסת זמן רב, לכך האריך להישאר ורץ כדי להספיק את ענייניו. **עוד צריך להבין** מה שאמר אביי לא אמרן אלא למיפק אבל למיעל מצוה למרהט. ותימה – אם כל הסיבה שלא ירוץ משום שנראה כמשוי, **פשיטא** שטוב לרוץ להראות שחביב עליו להיות בבית הכנסת. עוד צריך ביאור מה שאמרו שבתחילה היה סבור שמי שרץ לבית הכנסת מחלל את השבת במרוצתו. ו**נראה** לדייק שלגבי היציאה נאמר אל יפסיע פסיעה גסה. ולגבי הכניסה כתוב **למרהט - לרוץ**. פסיעה גסה מראה על חשק ששמח ללכת, אך ריצה מראה על טירוף. ולכך היה מקום לומר שאין לרוץ לבית הכנסת אלא ללכת בשמחה. ועל זה אומר שאינו כן, אלא ירוץ לבית הכנסת משום שכך הוא הדרך לחטוף את המצוות.

אגרא דפרקא, דשמעתא וכו'

רבו הקשיים במאמר זה, איך אפשר לומר שמי שאינו זוכר את תלמודו לא מקבל שכר לימוד? וכי שכר התענית היא הצדקה? וכי שכר ניחום אבלים הוא השתיקה, לכאורה עצם הסיוע ולא השתיקה. ונראה לומר שהרי שנינו לפום צערא אגרא. ועיקר קיבול השכר הוא בהתאמצות **נגד טבעו**. ולא מה שבא לו בקלות. וכפי שיבואר בסמוך.

אגרא דפירקא רהטא – דרכו של אדם שאינו רץ לפירקא, שבלא"ה אינו יוצא עם דברים ברורים, ואם בכל אופן רץ משום כבוד התורה, זהו נגד טבעו, משום כבוד התורה. **אגרא דשמעתא סברא** – מאוד נחמד לבוא לבית המדרש, ללמוד קטע גמרא, להסתכל באחד המפרשים ולהמשיך. אך להתעכב, ולהתאמץ להבין, הוא נגד הטבע, ועל זה יש קיבול שכר. **אגרא דתעניתא צדקתא** – כתב המהרש"א "כדי שלא יהא נהנה מתעניתו בממונו שיעור מה שלא אכל ושתה היום לכך יתן

אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ואנשים מזלזלים בהם

צריך להבין מהו הטעם שאנשים מזלזלים בהם, הרי הם עומדים ברומו של עולם. **עוד** צריך להבין מהי השייכות של דין זה למה שלמדו מן הפסוק סביב רשעים יתהלכון, שהמתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע. **והנה** הדרך כיצד להצליח בתפילתו הוא **לרומם את עצמו**, שאף הוא יהיה ברומו של עולם. שלא יגיע לתפילה מתוך שחוק וקלות ראש, אלא מתוך יראה ואז יוכל להתחבר לתפילה

לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה – ערבית – שחרית

לכאורה כיון שיהיה זהיר בכלום, אם כן מהו החידוש במאמר זה. בשלמא אם היה נשאר משהו מיוחד באחת התפילות היה מובן מה בא ללמדנו במאמר זה. **ונראה לומר**, שלא נחשוב שכשבאים להתפלל מנחה, חוזרים על אותו דבר שהתפללנו בשחרית, ואנו רק מוסיפים תפילה, אלא יהיה אדם **זהיר מן המחשבה הזו**, שלא יחשוב שרק "משכפל" את התפילה של הבוקר. אלא יש כאן גדר אחר של תפילה.

מנחה – זו תפילה שתמיד נמצאת באמצע. באמצע הסוגיא של סדר א', באמצע יום העבודה, תמיד באמצע. שלא נשכח את ה' באמצע עבודתינו. **שחרית** – הוא פתיחת היום [ויש קפידיה שלא להתחיל במלאכה ואכילה לפני שחרית] להתחיל את היום עם התפילה. **ערבית** – לאחר שנה האדם מיגיעת היום, יכול להתבונן ולראות שהכל הבל, ורק עצת ה' היא תקום.

